

ביקורת || נקודת מפנה 5: שאלות אנושיות על חרדה

אף ששמה לקוח מתרגיל פיקוד העורף, התערוכה המינורית "נקודת מפנה 5" אינה מתחפרת בקלישאות על צבאיות ואזרחות

גליה ירב 11:18 04.01.2012

עוד תערוכה מצוינת באוצרות נגה דוידסון מוכיחה שגם תערוכה גלריסטית מינורית, סלונית אפילו, לא חייבת להיות מייבשת. וגם לא דידיקטית, מסחרית באופן שקוף ומבין, חנפנית או חלולה. כותרתה, "נקודת מפנה 5", לקוחה מתרגיל פיקוד העורף שנערך ביוני האחרון, שבמהלכו הושמעו שתי אזעקות שנועדו לבחון את היערכות האזרח לכניסה למרחבים מוגנים בשעת חירום.

את השם, הציני באופן מייאש, ממנפת דוידסון לכלל "ההבנה כי דבר אינו משתנה בסופו של דבר. השם אמנם מתאר כישלון חוזר, אך גם אי כניעה והתמדה עיקשת", לדבריה. דוידסון אינה נכנעת לאף אחת מהקלישאות הצפויות בנושא, ומרחיבה את השם כך שהוא עוסק במצב אנושי כללי - "בין אם במישור החברתי, כהיסטוריות חוזרות; במישור האישי בתור התמודדות עם כישלונות פרטיים או עם דפוסי התנהגות שליליים; או במישור האמנותי כשאיפה למקוריות וחדשנות אל מול החזרה אל הקאנונים". זה גם מה שמרשים במיוחד בתערוכה: העובדה שהיא כלל לא עוסקת בייצוגי פלישת הצבאיות לאזרחות, והלאומיות - לפרטיות. בשדה אמנות הרחיב בייצוגי "החוויה הישראלית" על סקטוריה וגרורותיה, יש בכך אפילו ממד מפליא. דרושים נתק, מרחק בריא ומידה רבה של שפיות לא סבירה כדי להמריא מעל למופרכותם של תרגילי פיקוד העורף, מעל לסף החרדה או למיאוס הפוליטי שהם מייצרים בפלישתם ליום-יומי, וליצור דיון מטפורי בקומפולסיביות לעצמה.

העבודות שדוידסון אספה לצורך כך יוצאות מנקודת מבט לא לוקלית, ומשדרות דווקא קוסמופוליטיות כלשהי, המתעקשת לחלץ את הפרטי מהכללי. העבודות מייצרות שפה עקרונית משל עצמן, שאינה נצבעת בגוני כחול-לבן. העיסוק בתשוקה לשינוי וההיאחזות בקיים ולהפך, ברצון לשמר שגרה אסקפיסטית בכל מחיר, גורם לכך שכמעט כל עבודה יכולה להיתפש כעבודת מפתח המדגימה את העניין.

נוף סרקסטי

אסף שחם מציג את "ניסוי מנטוס קולה" (2009): תצלום סטודיו בתקריב על רקע שחור של זינוק וחד-תכול, תוצאת המפגש הלא קטלני בין סוכריות מנטוס ומשקה מוגז. השפריץ, פיצוץ נעורי חצי-מבוקר, טריק ספסלים לא מזיק, מדגים את "המדען הצעיר", את הזרנוק המסתלסל כריסוס זרע מלא עוצמה ריקה. השפיכה לשווא הזאת, הנראית גם כשמי לילה מלאי זיקוקין די-נור, עוסקת גם ברגע המכריע של הצילום, כך שהרגע שבו מתועד התרגיל/ניסוי הוא גם רגע האמת שלא ישוב.

כך גם העבודה היפהפייה "נוף ממוזל" של אלישבע לוי, אמנית המתמחה ביצירת סביבות-וידאו אולטרה פסטורליות, קסומות במופגן, מלאות בקיטש נסיכותי רחוק סרקזם. הפעם זו עבודת וידאו על גבי מסך נייד מנייר אלומיניום, הגורם לנוף המיוער המוקרן עליו להתקבל כהולוגרמה, כאנימציה מופלאה. קמטי הנייר משתלבים בגאיות ובהרים המיוערים והופכים את הנוף לפלאי, טריפי. מדי פעם רכב חולף בכביש כפרי נינוח. מעל כל היופי הסכמטי הזה, הגזמה של ציורי הנוף המסורתיים ולקייחתם מעבר לקצה האמין והנסבל, חוצה את השמים קשת מפוארת בענן תכלכל.

ה"איזו מן שלוה" הזאת מצטברת לכדי תחושה של ה"יום שאחרי", לשקט שאחרי ההפצה, כמו גם לשניות האחרונות לפני צפירת אזעקה לקראת הפצה. זו דממתו של תחילת סרט, שבה - לפני חרישיות

התמונה - יודע הצופה שעוד רגע יקרה דבר מה, ומתמלא בחרדה. ה"לפני" וה"אחרי" מתלכדים וחושפים את תפקידו האסקפיסטי של ייצוג הנוף, כמה שמאפשר חמיקה מהזמן האקטואלי, מההיסטוריה. עבודה נפלאה נוספת של להלי פרילינג, היא מעין מודל אדריכלי הבנוי משטחים המונחים זה על גבי זה בשכבת אופקיות לכדי תלת מ מד, שעליו מודבק טפט נופי. רכס הרים נבנה כך, במין מפה פיסית שהתנפחה, כקוביזם של אדריכלים, ויוצר תמונת מציאות סינתטית. את הסינתזה מדגישות מראות החותכות את צלע ההר, כך שהוא אכן נראה שווה-צלעות. אובייקט שנראה מכל צדדיו, מכל כיוון וזווית, הוא שלם הגדול מסך חלקיו.

הרישום של ארתור יעקובוב, "נבלות", גם הוא מצוין. בעבודת עיפרון מרשימה, הוא מצייר קרבות כלבים באפגניסטאן. הרישומים מבוססים על דגימה של כמה צילומים יחד לכדי קומפוזיציה חדשה. זאת מעין יחידת כלבים מסייטת, שמזכירה את נוסח רישומי והדפסי פלשתינה מהמאה ה-19: ברקע הרים צחיחים ובקדמת הקומפוזיציה מעגל אבנים מסודר המסמן את הזירה.

הכלבים מתאפיינים בטבעים שהם עוטים: תרבוש, כאפייה, קסקט, או כובע פחוה עם אוזניות, ואינם מייצרים קבוצה קוהרנטית. כולם מהווים מעין גרסאות בדיוניות אפשריות של אברהם אבינו האוחז בכלב תקיפה מרייר. זהו המשחק בכאילו שהוא בו בזמן הדמיית מציאות ואכזריות קונקרטיית לגמרי, תחרות הימורים עד מוות.

ליקוי חמה

המשחק האכזרי חוזר גם ב"הבט לי ישר בעיניים", רישום דיגיטלי גדול של ליהי חן המתאר מטאדור ושור ברגע קרטי. דנה דרויש מציגה מונטאז'ים משעשעים וסקסיים בהשראת עבודותיו הבוטות של ג'ון סטזאקר. על גבי תצלום שחור-לבן הנדמה כפוסטר הוליוודי מיושן וזוהר - גבר מנשק אשה, גוהר מעליה. על פניה מודבק גזיר צילום צבעוני ורבע של מערבולת אש, המתחברת עם התלתלים שלה. אובדן הפנים שלה כמוהו כהסמקה: היא עולה באש, כאסון אפוקליפטי הפוקד אותה בעיצומו של רגע פרטי. מאחר שכלל לא היתה אשה מסיימת, אלא סכמת הנשיות הקולנועית, הייצוג נתפש גם כהיפך מכך: כאיחוע פרטי, יוצר הבדל, שמתפרץ לאמצע הפריים המקודד לגמרי, הקלישאי.

בשני מונטאז'ים נוספים, נשים סינתטיות וזוהרות, כוכבניות או דוגמניות, סופגות באופן דומה מפולת עפר, זרנוקי מים או עשן, שכמו נמסים על גופן או בוקעים ממנו, כך שנדמה שהגוף/הדימוי מתפרק מבפנים, במין התקף בולמיה מחוץ, כתמונת סיוט בנוסח מגריט והירשהורן, של הפנים המתפרץ החוצה ללא שליטה.

קיים גם נושא משני שמהדק את העבודות בתערוכה: ריסוס הספריי על גבי משטחים, החוזר הן בשני ציורי "אדיפוס" של יונתן הירשפלד, שבהם מרוססות העיניים כפעולת העיוור והעקירה בנוסח תומס זיפ, והן בציור המופשט של שרון פדידה. אצלו הריסוסים מופיעים בצהוב, כשמשות נזלות ונמסות - מקבילות לחור השחור הממשי בדיקט המצע, כשתי גרסאות של ליקוי מאורות, של קלקול.

דומה שהתערוכה נעה בין כמה קצוות: נוף סטטי ופסטורלי לכאורה שלמעשה מכיל מתח רב ורגעים קרטיים; ומונוליתיות שבעצם בנויה מחלקיקים - כל אלה הן גם גרסאות של עיווון. היא מצליחה לעסוק בכפיית חזרה ובאמנות כסימפטום שלה, ובזכות ההקשר המגביה וההצבה היוצרת מתחים משכנעים בחלל גם העבודות החלשות יותר בתערוכה מתחזקות.

נקודת התורפה של התערוכה הנוכחית היא בתיאור הדואליסטי שלה. כותבת דוידסון: "שם התרגיל מכיל דואליות של תקווה לשינוי, לזמנים חדשים, אל מול ההתפכחות... הוא ציני מיסודו ועם זאת מבטא אנושיות גדולה. הוא פסימי וגם אופטימי". זו מעין פשרה טקסטואלית, המסתפקת בתיאור "מחד גיסא ומאידך גיסא", ואינה מהווה מענה מספק למורכבות המשתקפת בעבודות עצמן.

"נקודת מפנה 5". אוצרת: נגה דוידסון, משתתפים: דנה דרויש, יונתן הירשפלד, ליהי חן, ארתור יעקובוב, אלישבע לוי, שרון פדידה, להלי פרילינג, אסף שחם. Rawart Gallery, שביל המרץ 3, בניין 8, קומה 4, ת"א. שעות פתיחה: יום שלישי עד חמישי, 18:00-12:00; יום שישי ושבת, 14:00-11:00. עד 28 בחודש

